Documento distribuído por
culturagalega.org

O POEMA

A ESPIÑA

Reproducimos esta composición onde Curros Enríquez amosa as súas discrepancias cos principais dirixentes da colonia galega da Habana.

CONSELLO DA CULTURA GALEGA
Arquivo da Emigración Galega

Rúa Galeras, 13 / 15705 Santiago de Compostela / A Coruña
Tel: +34 981 557351 / Fax: +34 981 582985 / aemigracion@consellodacultura.org

A ESPIÑA

I

Pra que vos fale esta noite
metéronme certo empeño
e un pouco a falarvos veño,
si hai por eiquí quen me escoite.

Anos fai que nos riñós
levo cravada unha espiña,
e como me doia aíña
vouna quitar diante vós.

Si mentres ma arrinco berro,
disimulaime a molesta:
láiase a besta i é besta,
é ferro, e quéixase o ferro.

Moito non se han de alegrar
de ver que inda teño alentos
os que beberon os ventos
para facerme calar.

Mais deses que, aquí chegado,
con gaita me recibiron
e cando enteiro me viron
quixeron venne aforcado;

deses, con almas de can,
que coidan, na súa insolencia,
que se merca unha concencia
por catro codias de pan;

deses que medrando vin
dos abusos do poder
a xornal quixeran ter
un cómplice mudo en min;

deses pra quen todo enteiro
o orden moral é un nagocio,
a cubiza un sacerdocio
i o millor Dios o diñeiro;

deses pra quen fun mambí
cando era máis español

i enchen cos mambís o fol,
ida xa España de eiquí;

deses entre quen semeei
semente de paz i amor
pra coller un deshonor
por cada gran que ceibei;

deses que na loita cega
que descontra min trabaron
hastra matar non pararon
a probe terra gallega;

deses que cando a fundei
ofrecéronme a súa caixa
e... díronseme de baixa
cando a cobrarlla mandei;

deses que de rabia cheos
da porta me despediron
e abríronma cando viron
que ma abrían os alleos;

deses que na época vella
dixeron de min horrores
en papeis de dúas coores:
alaranxada e vermella...

(que pra eso a nosa bandeira
serviu na súa man odiosa:
pra erguerse ante a xente nosa
e arriarse ante a extranxeira);

deses que, o nome calando,
non me quero eiquí ocupar:
quen as fai ten que as pagar,
¡i eses xa as están pagando!

II

O amigo que me convida
a cantar nesta velada,
pesante de ver calada
a miña Musa ferida,

quer que vos diga as razós
por que non sallo nin entro
na Benéfica, no Centro
e nas gallegas reuniós.

Según el, fuxindo ó trato
dos peisanos que me queren
doulles pe pra se ofenderen
e pra terme por ingrato.

quen conoce a miña hestoria
e sen méretos me ergueu;
quen dende que os deprendeu
trai meus versos na memoria;

quen onde se me aldraxou
sacou a cara por min,
e cando un couce collín
deulle el sete a quen mo dou,

ten lexítimo direito,
posto que o amor fai vasallos,
ós máis finos agasallos
dun nobre e fidalgo peito..

Fala ben quen así fala
i eu, coberto de rebor,
nada teño que repor,
que ás veces calar é gala.

¡Son algo ingrato, é verdade!
Mais pode decir en cru
que na miña ingratitú
non entrou nunca a vontade.

Xornaleiro do porvir,
decote sobre o meu tallo,
eu vivo do meu traballo
e traballo pra vivir.

I así, a un xomaleiro tal
que non agarda milloras
nin da rebaixa das horas,
nin do aumento do xomal;

os que non ten casas nin tendas,
nin merca papel do Estado,
nin dá diñeiro ó fiado,
nin cobra foros nin rendas,

a deixar o seu mester
non o podedes forzar,
si é que non o querés matar
do que non querés morrer...

e son eles dende entón,
xefes da obreira milicia,
¡os que han de alzar a Xusticia
por cúpula da creación!

Pra a miña pedra labrar
nin forza nin tempo sobra,
e debo dar fin á obra
antes de se o sol deitar.

III

Aí xa tendes as razós
por que non sallo nin entro
na Benéfica, no Centro
nin nas gallegas reunións.

¿Nin para que me queredes
nestes lugares? ¡Eu lixo!
Botoume deles quen dixo
que iba á esculca de mercedes;

botoume quen dixo un día
que nos seus ricos estrados
están de máis os letrados,
a Música i a Poesía.

botoume (¡que patrio apego!)
quen sentou, perfidarnente,
que do Centro o presidente
non precisa ser gallego.

Cando esta infamia escoitei
saín; fixen, no momento,
de non volver xuramento
e cumprín o que xurei.

¿Querés que falte ó xurado?
Pendurai daqueles muros
as copias dos homes puros
que teñen á Patria honrado:

os nosos historiadores
e sabios naturalistas;
nosos prezados artistas,
poetas e pensadores.

Adornade aqueles teitos
que o pincel galaico esmalte,
con frisos onde resalte

a lenda dos nosos feitos.

Onde, dun sol que feitice
ós raios fecundadores,
reventen de aroma as frores
i a froita en mel se esnaquice;

onde fumegue o casar,
onde, cal os desposados
no leito nupcial deitados,
dorma a terra e estronde o mar.

Facei que cando visite
o salón da biblioteca,
quen alí leva a alma seca
tope a fe que o rezusite,

Lendo ó Sabio Rei, Macía,
Feixoo, Colmeiro, Pondal,
Pastor Diaz, a Areal,
Rosalía e mais Murguía.

Facede da nosa quinta
un lugar onde o doente
da muiler i o fillo ausente
as extrañezas non sinta.

Facede que os emigrantes
que aquí chegan en precura
do que lles nega a man dura
dos seus duros gobernantes,

topen bo consello en nós,
caridá, agarimo, acobos,
¡pra que non caia entre lobos
quen fuxe de entre ladrós!

Facede, en fin, que os que vamos
sin patria a rodar o mundo,
con lazos de amor profundo
unha eiquí de irmáns teñamos,

onde, for cal for a sorte
que nos trazar nosa estrela,
xa que outra non temos, ela
nos peche os ollos na morte.

... ...

Nada vallo e nada son;

e tan ben fóra cal dentro,
si eu teño entrar no Centro
será con esa condición.

E inda a poñer outra chego
aquí, didiante da xente:
¡non terei por presidente
a quen non nacer gallego!

... ...

Fólguese en festas rumbosas,
bailas, troulas e parrandas,
quen vai, cal santo nas andas,
un chan trillando de rosas.

Perde o tempo en vaguexar
quen pense que nesta vida
toda a brega está contida
entre un almorzo e un xantar.

Eu, que convencido estou,
vendo esta tracamundana,
de que a gran misión humana
inda se non comenzou;

cada vez que a soias penso
como inda entre as multitudes
soben ó pau as virtudes
ó crime quéimase incenso;

que oio tanto zorro listo
falar do chan adorado
despois de telo entregado
cal fixo Xudas con Cristo;

que ó través dos longos mares
vexo poboaciós enteiras
deixar as patrias ribeiras,
os doces nativos lares,

para ir pidindo por Dios
ó negro pan forasteiro,
mentres se adona o usureiro
das terras de seus avós;

cando vexo escurecidos
os varós máis sinalados
e acolleitos e louvados
os treidores i os bandidos;

cando se cuspe na testa
onde a luz do xenio arde,
e cínguese á do cobarde
o loureiro en vez da xesta;

cando o fin da patria asoma;
cando a raza se aniquila
e peta a lanza de Atila
de novo ás portas de Roma.

debo espreitar os camiños...
debo aspilleirar os portos...,
¡gardar as tumbas dos mortos
i os berces dos pequechiños!

Dios, a quen prougo deixar
moitas cousas incompretas,
impúxolles ós poetas
o deber de as terminar.

IV

E abonda xa de poesía.
Máis que decirvos non sei,
senón que non reneguei
da miña casta hastra o día.

Dende que en Cuba surxín
o mesmo fun do que son:
nin troquei o corazón
nin a concencia vendín.

O que é xusto defendín,
non me negeui á razón;
loei o que entendo bon,
o que malo, combatín.

Se na vella lei vivín
e se loitei con tesón,
haio de decir por min
verme tornar pra o terrón
cos mesmos cartos que vin.

... ...

¡O terrón! ¡Ai! ¡A aldeíña
onde se nace e se crece,
que inda de lonxe parece
que nos acena e abumiña!

¡O terrón que cobre os ósos
dos vellos que abandonamos,
e que con fondos recramos
chamando están polos nosos!

¡O terrón! Se a sorte cruel
me fai o mundo deixar
fóra del e do meu lar,
gallegos, ¡levaime a el!
¡Alí podrei descansar!

... ...

Catro cosuas me ensinou
meu pai, que dios teña en groria,
e pois véñenme á memoria,
aquí por remate as dou:

"O millor viño, o da adega;
a millor carne, a da alcatria;
a millor terra, a da patria;
¡a millor patria..., a gallega!"